

32-боб. Товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланма. Товарларни (хизматларни) реализация қилиш жойи

239-модда. Товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланма

Товарларни реализация қилиш бўйича айланма қуйидагилардан иборат:

1) товарга бўлган мулк ҳуқуқини пуллик асосда, шу жумладан товарнинг қарз шартномаси бўйича ўтказиш;

2) товарни бепул бериш, бундан шундай бериш иқтисодий жиҳатдан ўзини оқлайдиган ҳоллар мустасно;

3) мол-мулкни молиявий ижарага (лизингга) бериш;

4) товарни бўлиб-бўлиб тўлаш шартлари асосида бериш.

Товарни реализация қилишдан фарқ қилувчи ҳар қандай фаолият, шу жумладан қуйидагилар хизматларни реализация қилиш бўйича айланма деб эътироф этилади:

1) пуллик асосда хизматлар кўрсатиш;

2) бепул хизматлар кўрсатиш, шу жумладан мол-мулкни солиқ тўловчининг бепул фойдаланиши учун бериш, бундан шундай хизматларни кўрсатиш

иқтисодий жиҳатдан ўзини оқлайдиган ҳоллар мустасно.

Товарларни бепул бериш ёки бепул хизматлар кўрсатиш қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда бирига риоя этилганда иқтисодий жиҳатдан ўзини оқлайди деб эътироф этилади:

1) даромад олишга қаратилган фаолиятни амалга ошириш мақсадида ишлаб чиқарилган бўлса;

2) шундай тадбиркорлик фаолиятини сақлаш ёки ривожлантириш учун зарур бўлса ва харажатларнинг тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқлиги асослантирилган бўлса;

3) қонун ҳужжатларининг қоидаларидан келиб чиқса.

Ушбу бўлимни қўллаш мақсадида қуйидагилар ҳам товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланмадир:

1) юридик шахснинг устав фондига (устав капиталига) ҳисса сифатида товарларни бериш (хизматлар кўрсатиш);

2) оддий ширкат шартномаси (биргаликдаги фаолият тўғрисидаги шартнома) иштирокчилари ўртасида шундай шартнома доирасида товарларни бериш (хизматлар кўрсатиш);

3) қуйидагиларга товарларни бериш (хизматлар кўрсатиш):

а) юридик шахс иштирокчилари таркибидан иштирокчи чиққанда (чиқарилганда) ёки унинг юридик шахсда иштирок этиш улуши камайганда ёхуд иштирокчидан ушбу юридик шахсда иштирок этиш улуши (улушнинг бир қисми) юридик шахс томонидан қайтариб сотиб олинганда, иштирокчига;

б) эмитент бўлган юридик шахс томонидан акциядордан ушбу эмитент чиқарган акцияларни қайтариб сотиб олишда, акциядорга;

в) юридик шахс тугатилганда, акциядорга ёки иштирокчига;

4) харажатлари ушбу Кодекснинг 317-моддасига мувофиқ (бундан [20-бандда](#) назарда тутилган харажатлар мустасно) фойда солиғини ҳисоблаб чиқаришда чегирилмайдиган, солиқ тўловчининг ўз эҳтиёжлари учун солиқ тўловчи томонидан ишлаб чиқарган товарларни бериш, ўз кучи билан хизматлар кўрсатиш;

5) жисмоний шахсларга меҳнатга ҳақ тўлаш ёки дивидендлар тўлаш ҳисобига товарларни бериш (хизматлар кўрсатиш);

б) солиқ тўловчи томонидан ўзига тегишли мол-мулкни (хизматларни), агар бундай мол-мулк (хизматлар) бўйича солиқ суммаси тўлиқ ёки қисман ҳисобга ўтказилган бўлса, бошқарув органи аъзоларига, ходимларга, уларнинг оила аъзоларига ёхуд бошқа шахсларга солиқ тўловчининг тадбиркорлик фаолияти

билан боғлиқ бўлмаган шахсий мақсадларда фойдаланиш учун бериш (хизматлар кўрсатиш);

7) товарларни ва бошқа мол-мулкни қайтариш шарти билан қайта ишлашга бериш, агар товарлар ва (ёки) мол-мулк қайта ишлаш маҳсули шаклида шартномада белгиланган муддатда қайтарилмаган бўлса;

8) эркин божхона ҳудудининг божхона тартиб-таомилига солиқ тўламасдан жойлаштирилган товарни йўқотиш, бошқа ҳолатларда солиқни тўлаш зарур бўлган тақдирда;

9) қайтарилиши лозим бўлган, кўп марта муомалада бўладиган идишларнинг сотувчи томонидан берилиши, агар идиш бундай идишдаги маҳсулотни етказиб беришга доир шартномада белгиланган муддатда қайтарилмаса.

Товарларни (хизматларни) олиш ҳуқуқини берувчи ваучерларни реализация қилиш ёки бепул бериш мазкур товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланма деб эътироф этилади.

240-модда. Товарларни реализация қилиш жойи

Қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттаси бажарилган тақдирда, Ўзбекистон Республикаси ҳудуди товарларни реализация қилиш жойи деб эътироф этилади:

1) товар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида турган бўлса ва битим натижасида унинг ҳудудидан ташқарига чиқарилмайдиган бўлса;

2) товар жўнатиш ёки транспортда ташиш бошланган пайтда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида турган бўлса.

241-модда. Хизматларни реализация қилиш жойи

Агар ушбу моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, башарти бундай хизматларнинг харидори Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фаолиятни амалга оширса ёки турса, Ўзбекистон Республикаси ҳудуди хизматларни реализация қилиш жойи деб эътироф этилади.

Агар хизматларнинг харидори Ўзбекистон Республикаси ҳудудида юридик шахсни (унинг филиалларини ёки ваколатхоналарини) ёки жисмоний шахсни давлат рўйхатидан ўтказиш асосида ҳақиқатда ҳозир бўлса, мазкур ҳудуд харидорнинг фаолиятни амалга ошириш жойи деб эътироф этилади. Давлат рўйхатидан ўтказилмаган тақдирда, харидорнинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳақиқатда ҳозир бўлиши юридик шахснинг таъсис ҳужжатларида кўрсатилган жой ёки уни бошқариш жойи, унинг доимий муассасаси жойлашган ер (агар хизматлар ушбу доимий муассаса орқали олинган бўлса), жисмоний шахснинг яшаш жойи асосида белгиланади.

Қуйидаги ҳолларда ҳам Ўзбекистон Республикаси ҳудуди хизматларни реализация қилиш жойи деб эътироф этилади, агар:

1) хизматлар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида турган кўчмас мол-мулк билан бевосита боғлиқ бўлса. Бундай хизматлар жумласига, хусусан, архитектура лойиҳасини ишлаб чиқиш, қурилиш фаолиятини тайёрлаш ва мувофиқлаштириш, архитектура ва қурилиш фаолияти устидан муаллифлик ва (ёки) техник назорат билан боғлиқ бўлган қурилиш, монтаж қилиш, қурилиш-монтаж хизматлари, кўчмас мол-мулкка доир ишга тушириш-созлаш, таъмирлаш, реставрация қилиш ишлари, кўкаламзорлаштириш ишлари, шунингдек кўчмас мол-мулкни ижарага бериш киради;

2) хизматлар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳақиқатда бўлган кўчар мол-мулк билан бевосита боғлиқ бўлса, бундан транспорт воситаларини ижарага бериш мустасно. Бундай хизматлар жумласига, хусусан, кўчар мол-мулкни монтаж қилиш, созлаш, йиғиш, ишлов бериш, қайта ишлаш, таъмирлаш, техник хизмат кўрсатиш, сақлаш киради;

3) умумий овқатланиш, кўнгилочар, дам олиш ва бошқа шунга ўхшаш хизматлар, туризм, меҳмонхона хизматлари ва жойлаштируви, маданият, санъат, жисмоний тарбия ва спорт, ўқитиш (таълим) соҳасидаги, шу жумладан малака имтиҳонлари ўтказиш, семинарлар, малака ошириш курсларини, пуллик кўргазмаларни, конференцияларни,

симпозиумларни ва бошқа шунга ўхшаш тадбирларни ташкил этишга доир хизматлар ҳақиқатда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида кўрсатилса. Ушбу банднинг қоидалари электрон шаклда кўрсатиладиган ўқитиш (таълим) соҳасидаги хизматларга нисбатан татбиқ этилмайди.

4) ташиш ва (ёки) транспортда ташиш бўйича хизматлар ёхуд бевосита ташиш ва (ёки) транспортда ташиш билан боғлиқ хизматлар қуйидагилар томонидан кўрсатиладиган бўлса:

а) Ўзбекистон Республикасининг юридик шахслари ёки якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан, агар жўнатиш пункти ва (ёки) белгиланган пункт Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган бўлса. Ушбу кичик бандда кўрсатилган қоида ушбу транспорт воситаларида ташишни (транспортда ташишни) назарда тутувчи, кемада вақтинча юк ташишга доир шартнома бўйича (экипаж билан бўлган вақтга) транспорт воситаларини бериш чоғида ҳам қўлланилади. Бунда, агар ҳаво кемаларидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарида жойлашган пунктлар ўртасида ташиш учун фойдаланиладиган бўлса, Ўзбекистон Республикаси ҳудуди кемада вақтинча юк ташиш шартномасига кўра ҳаво кемаларини фойдаланишга бериш бўйича хизматларни реализация қилиш жойи деб эътироф этилмайди;

б) чет эллик шахслар томонидан, агар жўнатиш пункти ва белгиланган пункт Ўзбекистон Республикаси

худудида жойлашган бўлса (бундан чет эл юридик шахслари томонидан йўловчиларни, почтани ва юкни ушбу юридик шахсининг доимий бўлмаган муассасаси орқали ташишга доир хизматлар мустасно). Ушбу кичик банднинг қоидалари товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига етиб келиш жойидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан чиқиб кетиш жойигача транспортда ташиш чоғида божхона транзитининг божхона тартиб-таомилига жойлаштирилган товарларни бевосита ташиш ва (ёки) транспортда ташиш билан боғлиқ хизматларга ҳамда ушбу қисмнинг [5-бандида](#) кўрсатилган хизматларга нисбатан татбиқ этилмайди;

5) товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига етиб келиш жойидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан чиқиб кетиш жойигача ташиш чоғида божхона транзитининг божхона тартиб-таомилига жойлаштирилган товарларни ташиш ва (ёки) транспортда ташиш билан бевосита боғлиқ бўлган хизматлар (бундан ушбу қисмнинг [7-бандида](#) кўрсатилган хизматлар мустасно) Ўзбекистон Республикасининг резидентлари бўлган юридик шахслар ёки чет эл юридик шахсининг доимий муассасаси ёхуд яқка тартибдаги тадбиркорлар томонидан кўрсатилса;

6) ҳаво кемаларига бевосита Ўзбекистон Республикаси аэропортларида ва Ўзбекистон Республикасининг ҳаво ҳудудида кўрсатиладиган

хизматлар, шу жумладан аэронавигация хизматлари кўрсатилса;

7) Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали табиий газни қувурлар орқали ташишни ташкил этиш бўйича хизматлар Ўзбекистон Республикаси резидентлари бўлган юридик шахслар томонидан кўрсатилса;

8) ижарага бериш пайтида Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўлган транспорт воситаларини қисқа муддатли ижарага бериш билан боғлиқ хизматлар. Агар хизматлар транспорт воситаларини узоқ муддатли ижарага бериш билан боғлиқ бўлса, транспорт воситаларининг жойлашган еридан қатъи назар, хизматларни сотиб олувчининг фаолиятини амалга оширадиган жойи (жойлашган ери) бундай хизматларнинг реализация қилиш жойи деб эътироф этилади. Бунда ҳаво ва денгиз кемаларига, вертолётларга ва темир йўл транспортининг ҳаракатдаги таркибига нисбатан шартнома, агарда у 90 кунгача бўлган муддатга тузилган бўлса, қисқа муддатли деб ҳисобланади. Бошқа транспорт воситаларига нисбатан бундай шартномалар 30 кунгача бўлган муддатга тузилган бўлса, қисқа муддатли деб ҳисобланади;

9) телевидениеда ва (ёки) радиода, оммавий ахборот воситаларида ва бошқа шаклларда рекламани жойлаштириш бўйича Ўзбекистон Республикасининг ҳудудида амалга ошириладиган хизматлар;

10) ушбу Кодекснинг 282-моддасида кўрсатилган электрон шаклдаги хизматлар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида турган ёки фаолиятни амалга ошираётган шахслар томонидан олинса. Бунда, агар қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттаси бажарилса, Ўзбекистон Республикасининг ҳудуди жисмоний шахс томонидан электрон шаклдаги хизматларни олиш жойи деб эътироф этилади;

а) харидорнинг яшаш жойи Ўзбекистон Республикаси бўлса;

б) харидор томонидан хизматларга ҳақ тўлаш учун фойдаланиладиган банк ёки харидор томонидан хизматларга ҳақ тўлаш амалга ошириладиган тўлов тизимларининг оператори Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган бўлса;

в) харидор хизматларни олиш чоғида фойдаланган тармоқнинг манзили Ўзбекистон Республикасида рўйхатдан ўтказилган бўлса;

г) хизматларни олиш ёки хизматларга ҳақ тўлаш учун фойдаланиладиган телефон рақами мансуб бўлган мамлакатнинг халқаро коди Ўзбекистон Республикаси томонидан берилган бўлса.

Ўзбекистон Республикаси, агарда ушбу модданинг учинчи қисмида назарда тутилган хизматларни реализация қилиш жойи унда белгиланган мезонларга мувофиқ бўлмаса, ушбу хизматларни реализация қилиш жойи деб эътироф этилмайди.

Агар хизматлар кўрсатиш асосий хизматларни реализация қилишга нисбатан ёрдамчи хусусиятга эга бўлса, бундай реализация қилиш жойи деб асосий хизматлар реализация қилинган жой эътироф этилади.

242-модда. Товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган сана

Агар ушбу моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, маҳсулот етказиб берувчи томонидан ҳисобварақ-фактура тақдим этилган сана ёки товарлар жўнатилган (берилган) сана, агар ушбу сана ҳисобварақ-фактура тақдим этилган санадан олдин келса, товарларни реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган санадир.

Агар товарни жўнатиш (бериш) амалга оширилмаса, товарга бўлган мулк ҳуқуқи харидорга ўтказилган кун товарларни реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган санадир.

Кўчмас мол-мулк реализация қилинган тақдирда, кўчмас мол-мулкни бошқа шахс тасарруфига ўтказиш тўғрисидаги шартноманинг тарафлари томонидан имзоланган қабул қилиб олиш-топшириш далолатномаси бўйича харидорга кўчмас мол-мулк берилган сана айланма амалга оширилган сана деб ҳисобланади.

Хизматлар кўрсатилганлиги фактини тасдиқловчи ҳисобварақ-фактура ёки бошқа ҳужжат

расмийлаштирилган (имзоланган) сана хизматларни реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган санадир.

Ушбу модданинг тўртинчи қисми қоидалари бошланиши бир ҳисобот (солиқ) даврига, тамомланиши эса бошқа ҳисобот (солиқ) даврига тўғри келадиган хизматларга нисбатан ҳам қўлланилади.

Электр ва (ёки) иссиқлик энергияси, сув, газ, коммунал хизматлар, алоқа хизматлари, қувурлар тизими орқали юкларни ташишга доир хизматлар реализация қилинганда, товарлар (хизматлар) доимий (узлуксиз) асосда реализация қилинган бошқа ҳолларда товарлар етказиб берилган (хизматлар кўрсатилган) календарь ойнинг сўнгги куни товарларни (хизматларни) реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган санадир.

Объектлар қурилишида, шу жумладан объектларни фойдаланиш учун тайёр ҳолда қуришда, шунингдек узок (бир солиқ ҳисоботи давридан ортиқ) технологик даврийликдаги узок муддатли шартномалар бўйича, агар тузилган узок муддатли шартномалар шартларида хизматларни ҳар ойда топшириш назарда тутилмаган бўлса, ҳар бир календарь ойнинг охирги куни айланма амалга оширилган сана деб ҳисобланади.

Мол-мулк молиявий ижарага (лизингга) берилганда, молиявий ижара (лизинг) шартномаси тарафлари томонидан имзоланган қабул қилиш-топшириш далолатномасига кўра мол-мулк ижарага

олувчининг (лизингга олувчининг) тасарруфига берилган сана айланма амалга оширилган сана деб ҳисобланади.

Солиқ тўловчининг ўз эҳтиёжлари учун товарларни беришда (хизматлар кўрсатишда) айланма амалга оширилган сана деб солиқ тўловчининг тегишли ички ҳужжати билан расмийлаштирилган, ушбу товарни бериш (хизматлар кўрсатиш) амалга оширилган кун эътироф этилади.

Товарлар экспорт божхона тартиб-таомилига жойлаштирилган ҳолда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига олиб чиқилган тақдирда, қуйидаги саналар товарни реализация қилиш бўйича айланма амалга оширилган сана деб ҳисобланади:

1) божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ аниқланадиган божхона чегараси ҳақиқатда кесиб ўтилган сана;

2) божхонага оид декларациялашни амалга оширган божхона органининг белгилари қўйилган ҳолда товарларга тааллуқли божхона юк декларацияси рўйхатдан ўтказилган сана — даврий ва (ёки) вақтинчалик божхонага оид декларациялашдан фойдаланилган ҳолларда.